CEZA YARGILAMASINDA CUMHURİYET SAVCISININ TARAFSIZLIĞI SORUNU(*)

Arş. Gör. **Alp Tolgahan SERTTAŞ**(**)

Öz

Ceza yargılamasına katılan süjelerden biri olan Cumhuriyet savcısının taraf olarak kabul edilip edilemeyeceği hususu doktrinde üzerinde görüş birliğine varılamayan konulardan birisidir. Bu konuda doktrinde hemen her yazar ya farklı görüş ileri sürmekte ya da aynı sonuca farklı gerekçelerle ulaşmaktadır. Cumhuriyet savcısının yargılamada taraf olarak kabul edilemeyeceğini savunanlar olduğu gibi yargılamanın bir tarafı olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde görüş ifade edenler de bulunmaktadır. Taraf olarak kabul edilmesi gerektiği yönünde görüş ifade edenler de kendi içlerinde şekli anlamda taraf- maddi anlamda taraf, makam itibariyle taraf- şahsı itibariyle taraf şeklinde ayrılmaktadır. Taraf olarak kabul etmeyenler ise Cumhuriyet savcısının yargılamanın tarafı değil, maddi gerçeğin ortaya çıkarılması hususunda mahkemeye yardım etmesi amacıyla kanun koyucu tarafından görevlendirilmiş bağımsız bir adalet organı olduğu görüşünü paylaşmaktalar. Bilindiği üzere mevzuatımızda Cumhuriyet savcısının reddine yönelik bir mekanizmaya yer verilmiş değildir. Ceza Muhakemesi Kanunu'nda hakim, bilirkişi ve zabıt katibinin reddi düzenlenmiş ama bu düzenlemelerde Cumhuriyet savcısına yer verilmemiştir. Yukarıda yer verilen görüşler teorik bir tartışmadan ziyade bu noktada önem kazanmaktadır. Zira cumhuriyet savcısını taraf olarak kabul edecek olursak, tarafsız olmak gibi bir yükümlülüğünün olduğunu ileri süremeyecek ve reddini talep edemeyeceğiz. Ancak Cumhuriyet savcısının tarafsız olmakla yükümlü olduğunu kabul edecek olursak tarafsızlığını tehlikeye düşüren durumlarda reddi veya çekinmesini talep edebilmemiz gerekmektedir. Ceza muhakemesi kanunumuzda Cumhuriyet savcısının taraf olup olmaması ile ilgili doğrudan bir düzenlemeye yer verilmemekle birlikte Ceza Muhakemesi Kanunu m.160/2 savcıya; şüpheli veya sanığın hem lehine hem de aleyhine olan delilleri toplamayı ve şüphelinin haklarını korumayı bir görev olarak yüklemiştir. 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.46/3'te ve 68/1-b'de hakim ve savcıların tarafsız olmaları gereği dolaylı olarak vurgulanmaktadır. Çalışmamızda ve sunumumuzda tüm bu hususlar değerlendirilecek olup, kendi görüşümüz gerekçelendirilerek sunulacaktır.

Anahtar Kelimeler

Cumhuriyet Savcısı, Tarafsızlık, Savcının Reddi, Ceza Yargılaması, Savcının Davaya Bakamaması.

1982 HUKUK FAKÜLTESİ

(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 01.09.2022 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 01.11.2022, DOI No: 10.54704/akdhfd.1169812.

Bu çalışma, Akdeniz Üniversitesi'nde 04-06 Temmuz 2022 tarihleri arasında gerçekleştirilen *Uluslararası Akdeniz Hukuk Kongresi*'nde sözlü olarak sunulan ve Sempozyum Kitabı'nda özeti yayınlanan bildirinin genişletilmiş, geliştirilmiş ve makale formuna dönüştürülmüş halidir.

(**) Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Ceza ve Ceza Muhakemesi, Hukuku Anabilim Dalı / Antalya-Türkiye.
E-posta: tolgahanserttas@hotmail.com,
Orcid Id: https://orcid.org/0000-0003-3423-3921.

"This article is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (CC BY-NC 4.0)"

THE PROBLEM OF IMPARTIALITY OF PUBLIC PROSECUTOR IN CRIMINAL PROCEDURE

Abstract

Whether the public prosecutor, who is one of the subjects participating in the criminal proceedings, can be accepted as a party is one of the issues on which no consensus can be reached in the doctrine. Almost every writer in the doctrine on this subject either puts forward different views or reaches the same conclusion for different reasons. While there are those who argue that the public prosecutor cannot be accepted as a party in the trial, there are also those who express their opinion that it should be accepted as a party to the trial. Those who express an opinion that it should be accepted as a party are also divided as party in the formal sense, party in the material sense, party in terms of authority and party in person. Those who do not accept it as a party share the view that the Public Prosecutor is not a party to the proceedings, but an independent justice body appointed by the Legislator to assist the court in revealing the material truth. As it is known, there is no mechanism in our legislation for the rejection of the public prosecutor. The Criminal Procedure Code regulates the rejection of the judge and the court clerk, but the public prosecutor is not included in these regulations. The above-mentioned views gain importance at this point rather than a theoretical discussion. If we accept the public prosecutor as a party, we will not be able to claim that he has an obligation to be impartial and we will not be able to demand its rejection. However, if we accept that the Public Prosecutor is obliged to be impartial, we should be able to demand rejection or hesitation in cases that jeopardize his impartiality. Although there is no direct regulation regarding whether the public prosecutor is a party in our Code of Criminal Procedure, Art. 160/2 to the prosecutor; It is a duty to collect evidence both in favor and against the suspect or the accused and to protect the rights of the suspect. Law No. 2802 on Judges and Prosecutors, art. In 46/3 and 68/1-b, it is indirectly emphasized that judges and prosecutors should be impartial. All these issues will be evaluated in our study and presentation, and our own opinion will be presented with justification.

Keywords

Public Prosecutor, Impartiality, Rejection of the Prosecutor, Criminal Proceedings, Where a Prosecutor is Excluded.

Extended Abstract

Whether the public prosecutor, who is one of the subjects participating in the criminal proceedings, can be accepted as a party is one of the issues on which no consensus can be reached in the doctrine. Almost every writer in the doctrine on this subject either puts forward different views or reaches the same conclusion for different reasons. While there are those who argue that the public prosecutor cannot be accepted as a party in the trial, there are also those who express their opinion that it should be accepted as a party to the trial. Those who express an opinion that it should be accepted as a party are also divided as party in the formal sense, party in the material sense, party in terms of authority and party in person. Those who do not accept it as a party share the view that the Public Prosecutor is not a party to the proceedings, but an independent justice body appointed by the Legislator to assist the court in revealing the material truth. As it is known, there is no mechanism in our legislation for the rejection of the public prosecutor. The Criminal Procedure Code regulates the rejection of the judge and the court clerk, but the public prosecutor is not included in these regulations. The above-mentioned views gain importance at this point rather than a theoretical discussion. If we accept the public prosecutor as a party, we will not be able to claim that he has an obligation to be impartial and we will not be able to demand its rejection. However, if we accept that the Public Prosecutor is obliged to be impartial, we should be able to demand rejection or hesitation in cases that jeopardize his impartiality. Although there is no direct regulation regarding whether the public prosecutor is a party in our Code of Criminal Procedure, Art. 160/2 to the prosecutor; It is a duty to collect evidence both in favor and against the suspect or the accused and to protect the rights of the suspect.

The first problem to be resolved regarding the issue of the impartiality of the public prosecutor is the legal nature of the prosecutor. As we have explained in detail above, there are three main views on this subject; The view that the prosecutor's office is an administrative authority, the view that it is a judicial authority, and the views that it is a mixed authority that combines judicial and administrative features. As we have stated above, we are of the opinion that the prosecutor's office is a mixed legal authority. While this mixed quality creates judicial and administrative qualifications,

we accept that judicial duties are predominant. Although the public prosecutors have been given judicial and administrative duties by the legislator, we are of the opinion that the judicial duties of the prosecutors are predominant. Because, pursuant to article 160 of the Criminal Procedure Code, the main duty of the public prosecutors is to investigate the material truth as soon as they learn the information about the crime. Again, public prosecutors have administrative duties such as implementing the prepayment institution and deciding on administrative sanctions pursuant to article 23 of the Misdemeanor Law. However, besides his judicial duties, these administrative duties do not change the fact that the public prosecutor's judicial duties are predominant, while giving the institution a mixed legal character.

After determining the legal nature of the public prosecutor, another issue to be resolved is whether the prosecutor is a party. The solution of the aforementioned issue will bring us to a conclusion in the problems of whether the prosecutor has the obligation to act impartially and whether the prosecutor who violates the obligation of impartiality can be rejected. Although there are many different opinions in the doctrine as to whether the public prosecutor is a party or not, we are of the opinion that the prosecutor is not a party. Because, in accordance with the provisions of the Code of Criminal Procedure, the prosecutor is obliged to investigate the material truth, collect evidence both in favor and against the suspect, and protect the rights of the suspect, and the Republic, which has lost its impartiality in article 46/3 and article 68/1-b of the Law on Judges and Prosecutors No. 2802. Disciplinary sanctions to be applied against prosecutors have been regulated. In addition, in many national and international declarations that we have mentioned above, it has been unconditionally accepted that the public prosecutor is impartial and objective. We also accept that the Public Prosecutor is impartial, whose duty is to help reveal the material truth, who can demand the acquittal of the accused at the end of the trial, whose conviction he requested in the indictment, and who can apply to legal remedy in favor of the accused.

GİRİŞ

Ceza muhakememizde her süje farklı hak ve yetkilerle donatılmış olup her biri, önem derecesi birbirinden farklı olmakla birlikte, bağımsız yetkilere sahiptir. Bir yargılama süjesi olan ve uluslararası bildirilerce tarafsızlığı şartsız, koşulsuz kabul edilen Cumhuriyet savcısının ceza muhakemesi sistemimizde taraf olup olmadığı hususu hala çözülebilmiş değildir. CMK m.160 hükmü gereğince maddi gerçeği araştırmakla, şüphelinin haklarını korumakla görevlendirilen bir makamın yargılamada taraf olduğunun kabulü kurumun varlık amacıyla ters düşecektir. Muhakeme hukukumuzda Cumhuriyet savcısı iddianame ile cezalandırılmasını talep ettiği sanığın yargılama sonunda beraatini mahkemeden talep edebilmekte sanığın lehine de kanun yoluna başvurabilmektedir. Tüm bu görev ve yetkiler bir yargılama süjesi olan Cumhuriyet savcısının tarafsız olmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak mer'i mevzuatımızda savcının taraf olup olmadığı ve tarafsız olduğunun kabulü halinde tarafsızlığının nasıl sağlanacağı konusunda herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Söz konusu tartışmalara geçmeden önce Cumhuriyet savcısının hukuki statüsünün tespit edilmesi gerektiği, daha sonra ceza muhakemesinde taraf olup olmadığının çözülmesi ve en son olarak da tarafsızlığını kaybeden bir savcı hakkında başvurulabilecek yollar ile naçizane çözüm önerilerimize yer verilecektir.

I. CUMHURİYET SAVCISININ HUKUKİ STATÜSÜ

Ceza muhakemesi üç ayaklı bir masaya benzetilip, sırasıyla bu ayaklar iddia, savunma ve yargılama olarak adlandırılmaktadır. Bu masanın ayaklarından birinin eksikliği masanın devrilmesine yol açacağı gibi, bir ayağın diğerinden uzun olması da dengede durmasını engelleyecektir. Yargılama sistemimizde Cumhu-

riyet savcısı toplumsal iddia makamı olarak görev yapmaktadır. Toplum adına iddia makamını temsil eden Cumhuriyet savcısının hukuki statüsü konusunda görüş birliği bulunmamaktadır[1]. Bu konuda Cumhuriyet savcısının idari bir makam olduğunu savunanlar olduğu gibi adli bir makam olduğunu savunan görüşler ve karma nitelikli bir makam olduğunu ileri süren görüşler de bulunmaktadır. Söz konusu görüşler ve varılan sonuçlar Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı ve reddi konularının açıklığa kavuşmasına hizmet etmektedir. Başlık altında öncelikle söz konusu görüşleri aktarıp son olarak gerekçeleriyle birlikte kendi kabulümüzü açıklamaya çalışacağız.

A. İDARİ BİR MAKAM OLDUĞU GÖRÜŞÜ

Savcılığın idari bir makam olduğu görüşü; Cumhuriyet savcısını idarenin mahkemeler nezdindeki temsilcisi olarak kabul etmektedir. Kamu davasının açılmasını idari bir faaliyet olarak kabul edip, söz konusu görevi icra ile yükümlü olan Cumhuriyet savcısını idari bir makam olarak kabul etmektedir. Cumhuriyet savcıları da tıpkı diğer idari organlar gibi yasaların uygulanmasını idare adına gerçekleştirir, mahkemelerce verilen yargı kararlarını hükümet adına icra ederler. Bu görüşe göre, savcılık faaliyetini yargı faaliyeti içerisinde görmek mümkün olmadığından anayasal teşkilatlanma bakımından da yürütme içerisinde görülmesi mantıklı bir çıkarım olacaktır[2].

---

1 Hakan Karakehya ve Murat Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65, S. 4 (2016): 2059-2081: 2066; Hamide Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü". Nur, C. (Ed). *Ceza Muhakemesinde Güncel Konular*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015): 1-26:3; Tuba Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı". *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7, S. 2 (2021): 275-291: 276; Selahattin Keyman, *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*, (Ankara: Sevinç Matbaası, 1970), 69; Mustafa Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu- Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan*, (Ankara, Turhan Kitabevi, 2008), 7; Mustafa Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, S. 1 (2014): 45-66: 46; Yener Ünver ve Hakan Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 215; Cengiz Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki". Nur, C. (Ed). *Ceza Muhakemesinde Güncel Konular*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015): 53-85:3; Nur Centel ve Hamide Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2019), 132; Hüseyin Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2018), 71.

2 Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 4; Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 70; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 276; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2066; Hüseyin Şık, "Müddei Umumiden Savcıya Evrilen Yolculuk", *Adalet Dergisi*, 62-63, S. 1-2 (2019): 509-530: 511; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 8; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 46; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 215; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 54; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi". Nur, C. (Ed). *Ceza Muhakemesinde Güncel Konular*, (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015): 87-113: 87; Veli Özer Özbek, Koray Doğan ve Pınar Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 161; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 132; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 73; Ahmet Gökcen, Murat Balcı, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Adalet Yayınevi, 2021), 209.

İdari bir makam olduğunu savunanların diğer bir gerekçesi, Cumhuriyet savcısı ve hakim yargılamanın iki ayrı birbirinden bağımsız süjesi olduğundan hukuki mahiyetlerinin aynı olduğu kabul edilemeyecektir. Bu görüşe göre; nasıl ki hakim kamu davası açamıyorsa Cumhuriyet savcısı da açılan kamu davasında yargılama yapamamaktadır. Kanun koyucu iki makamı görev ve faaliyet alanı olarak birbirinden kesin çizgilerle ayırmıştır[3]. Bu görüş düşüncesine anayasanın "*Yargı yetkisi*" başlıklı dokuzuncu maddesini dayanak noktası yapmaktadır. Söz konusu madde gereğince "*Yargı yetkisi, Türk Milleti adına bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılır*". İlgili maddede Cumhuriyet savcılarının adli faaliyetine ilişkin herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Belirtmek gerekir ki, mahkemelerce verilen hükmün başında "Türk Milleti Adına" ifadesi yer alırken, savcılarca hazırlanan iddianamede "Kamu Hukuku" ibaresi yer almaktadır. Söz konusu ifadeler birlikte değerlendirildiğinde savcıların yargı yetkisine sahip olmayıp, yaptıkları faaliyetin idari nitelikte olduğu sonucuna varılmaktadır.

Savcılar ile yürütme organı arasındaki ilişki bizlere savcılığın hukuki niteliği konusunda fikir verecektir. Söz konusu ilişkinin nasıl olması gerektiği noktasında "Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Rapor"[4]a da değinmek gerekir. Raporun on dördüncü maddesinde savcıların bir bütün olarak toplum adına hareket ettikleri, on beşinci maddesinde savcıların yapmış oldukları faaliyetin nitelendirilmesinin ülkeler bakımından farklılık gösterebilmekle birlikte adil ve tarafsız davranmaların zorunlu olduğu, on yedinci maddesinde tıpkı hakimler gibi savcıların da şahsi menfaatlerinin söz konusu olduğu durumlarda görevde bulunamayacakları, yirmi ve yirmi birinci maddelerinde tarafsızlık ve bağımsızlıklarının güvence altına alınabilmesi için siyasi baskılardan korunmaları gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Yine raporun yirmi ikinci maddesinde de savcıların siyasi baskı ve müdahalelerden nasıl korunabileceklerine ilişkin öneriler yer almaktadır. Uluslararası düzenlemelerde çözümlenmek istenen problem savcıların adalet bakanına bağlı olup olmamaları değil yaptıkları faaliyetin adaletle ilgili olması sebebiyle yürütmeye karşı bağımsızlıklarının nasıl sağlanacağı sorunudur. Savcıların yürütmenin müdahalesinden korunması ana hedeftir[5].

---

3 Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 5; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 277; Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 70; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2067; Şık, "Müddei Umumiden Savcıya Evrilen Yolculuk", 512; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 8; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 47; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 215; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 54; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 88; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 161; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 132; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 73; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 209.

4 Söz konusu raporun tam metni için bk. (Erişim Tarihi: Temmuz 29, 2022, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/e0a67151-fb8b-4c6c-a095-af118c918072.pdf).

5 Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 9; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 277; Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*,

B. ADLİ BİR MAKAM OLDUĞU GÖRÜŞÜ

Savcılığın adli bir makam olduğunu kabul edenlere göre, savcılık maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve kanunların uygulanmasını sağlaması bakımından adli bir makamdır. Başsavcılık ile arasındaki hiyerarşik ilişki sadece şekli bir husus olup, yapmış olduğu faaliyet tamamen adli niteliktedir[6]. Bu görüşe göre kamu davasının mecburiliği ilkesinin geçerli olduğu bir muhakeme sisteminde Adalet Bakanlığı'nın savcılar üzerindeki yetkisi genel bir gözetim yetkisi mahiyetinde olup savcılığın adli bir makam olduğu gerçeğini değiştirmeyecektir. Savcılar, adalet organının bir süjesi olup, hakimler ve avukatlarla birlikte hukuk ve adalet işlerini yürütmekle görevli adli teşkilatın bir parçasını teşkil etmektedirler[7].

Savcılar mahkemelerden bağımsız olup CMK m.160/2 gereğince sanığın hem lehine hem de aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlüdür. Mahkemeye sundukları iddianamelerde[8] suça ilişkin nitelendirme ve değerlendirmelerde serbesttirler. Belirte-

---

70; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2067; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 8; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 47; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 54; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 91; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 161; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 74; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 209.

6 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 70; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 277; Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 9; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 47; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2067; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 9; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 55; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 91; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 72; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 210.

7 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 71; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 278; Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 10; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 9; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2068; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 47; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 55; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 92; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 72; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 210.

8 "*Savcıların yargılama fonksiyonu dışında, yasalarla verilmiş idari görevleri de bulunduğundan, yaptıkları idari görevler nedeniyle ve bu kapsamda tesis edilen işlemlerden dolayı Adalet Bakanlığının sorumlu tutulabileceği açıktır. Ne var ki, idari yönden Adalet Bakanlığına bağlı olan, ancak, yargılama görevi kapsamında yürüttükleri hizmet nedeniyle Adalet Bakanlığı'nın ajanı konumunda olmayan savcıların verdiği kararlardan dolayı, yürütme fonksiyonu içinde yer alan Adalet Bakanlığı'nın sorumlu tutulmasına olanak bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcılarının yargılama fonksiyonu içindeki faaliyetlerinden en başta geleni iddianame düzenlenmesi ve kamu davasının açılması, takibi, karara karşı yasal yolların kullanılmasıdır... Bu yasal düzenlemeler göstermektedir ki, ceza yargılamasında savcılık, iddia görevini yerine getiren, gereğinde sanığın haklarını da gözeten bir yargılama makamı olması yanında, yargılama faaliyeti içinde fiilen ve hukuken yer alan bir unsur olarak da kabul edilmektedir. İdari görevlerinin varlığı savcılığın aynı zamanda yargılama görevlerinin varlığını kabule engel değildir. Nitekim, hâkimlerin de idari görevleri vardır ve bu görevler yargısal görevlerini ortadan kaldırmamaktadır. Dava açılması ve buna ilişkin iddianamenin düzenlenmesi tümüyle yargısal faaliyettir. Bu faaliyetin yerine getirilmesinde salt kişisel kusurlu davranışla zarara yol açıldığında cumhuriyet savcısının kişisel*

lim ki, Cumhuriyet savcıları mesleğe hakimlerle aynı şartlarla kabul edilip, aynı meslek eğitimini almaktadırlar. Hakimler ve savcılar eşit düzeyde olup, kanun koyucu tarafından her ikisi de maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına hizmet ile görevli kılınmışlardır[9]. Hakimlik ve savcılık meslekleri arasında geçişin mümkün olması, aynı özlük haklarına sahip olmaları savcılığın adli bir makam olduğunu kabule zorlamaktadır bizleri. Cumhuriyet savcıları TCK tarafından da yargı görevlisi olarak kabul edilmiştir. TCK'nın tanımlar başlıklı altıncı maddesinde yargı görevi yapan ifadesinden mahkeme üye ve hakimleri ile Cumhuriyet savcısı ve avukatların anlaşılması gerektiği düzenleme altına alınmıştır. Kanun koyucu hakimlerin yanında Cumhuriyet savcıları ve avukatların da yargı erkinin içerisinde olduğunu kabul edip, dolaylı olarak da adli faaliyette bulunduğunu belirtmiştir. Yine anayasamızda da savcılık kurumu düzenleniş yeri itibariyle yargı bölümünde düzenlenmiştir. Anayasa m.140'ta ve 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.5'te hakim ve savcıların idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığı'na bağlı oldukları düzenlenmiştir. İdari görevler bakımından Bakanlığa sadece Cumhuriyet savcılarının değil, hakimlerin de bağlı olduklarının altının çizilmesi gerekmektedir.

C. KARMA NİTELİKTE OLDUĞUNU KABUL EDEN GÖRÜŞ

Savcılığın hukuki niteliği konusunda savunulan son görüş karma nitelikte bir kurum olduğudur. Bu görüş savcılık kurumunun bünyesinde hem adli hem de idari özellikler barındırdığını, savcılığın salt adli nitelikte veya salt idari nitelikte olduğunu ileri sürmenin kurumu açıklamakta yetersiz kalacağını kabul etmektedir[10]. Cumhuriyet savcısı düzenleyeceği iddianame ile kamu davasının açılmasını sağlaması durumunda adli faaliyette bulunurken, mahkemelerce verilen cezaların infazı idari nitelikte görevlerdendir.

---

sorumluluğu doğar. Zira, iddianame idari bir işlem olmayıp, bu işlemin iptalinin dava konusu edilmesi de olanaklı değildir. İddianamenin kabulü ya da reddi yargı faaliyeti içinde ve kanunda yer alan koşullarla ancak mahkeme kararıyla mümkündür. İddianame, yargılamanın başlayıp yürütülmesindeki rolü nedeniyle yargılamaya dâhildir ve yargılamadan ayrı düşünülemeyecek nitelikte olması nedeniyle de idari faaliyet kapsamında değerlendirilemez". (YHGK. 07.10.2009. 2009/4-361, 2009/399) (Erişim Tarihi: Temmuz 27, 2022, kararara.ma.yargitay.gov.tr).

9 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 71; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 278; Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 10; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2069; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 210; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 12; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 48; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 55; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 92; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 72.

10 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 71; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 278; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2069; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 13; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 48; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 10; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 55; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 92; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 74; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 210.

Karma görüşü savunanlar arasında kuruma karma nitelik kazandıran özelliklerin neler olduğu veya adli ve idari niteliklerin hangisinin daha baskın olduğu noktasında görüş birliği bulunmamaktadır. Savunulan ilk görüş, savcıların idari işlemlerde yapabilme yetkisine haiz bir adli nitelikte kurum olduğunu kabul etmektedir. İkinci görüş ise savcının yapmış olduğu faaliyetin hem yürütme hem de yargı faaliyeti olduğunu kabul eder[11]. Savcı suça ilişkin soruşturmayı kamu adına yürütüp muhakemede iddia makamını teşkil eder. Başsavcılık ile arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmaktadır. Yargılama yapmadığından salt bir adli makam olduğu söylenemez. Kanun koyucu savcıya kamu davası açmak, kanun yollarına başvurmak gibi adli faaliyetlerde bulunma yetki ve görevi tanımıştır. Bu sebeple savıcının faaliyetinin adli alana ilişkin idari bir faaliyet olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

D. GÖRÜŞÜMÜZ

Kurumun hukuki niteliği konusunda doktrinde ileri sürülen başlıca görüşleri yukarıda aktarmaya çalıştık. Savcılık kurumunun nitelendirilmesinde gerek ulusal gerekse uluslararası düzenlemelerde kesin bir yargıya varılmaktan kaçınılmaktadır. Zira kurumun muhakeme sistemindeki yeri ve sahip olduğu yetkiler salt adli olmadığı gibi salt idari olduğu da söylenemeyecektir. Bu sebeple kurum ne doğrudan yargı erki içerisinde ne de yürütme erki içerisinde kabul edilememektedir. Mer'i ve mülga mevzuatımızda yer alan düzenlemelerin bir bütün olarak değerlendirilerek kurumun hukuki niteliğinin tespit edilebileceğini düşünmekteyiz. 1412 sayılı CMUK m.148/3'te "*Kamu davası açmak için Adalet Bakanı, Cumhuriyet savcısına emir verebilir.*" düzenlemesi yer almaktaydı. Söz konusu düzenlemeden yola çıkılarak Adalet Bakanının Cumhuriyet savcılarının hiyerarşik amiri olduğu görüşü doktrinde kabul edilmekteydi. Ancak belirtelim ki, söz konusu düzenleme Avrupa Birliği'ne uyum yasaları çerçevesinde çıkarılan 14.07.2004 tarihli, 5219 sayılı Kanun m.3 ile yürürlükten kaldırılmış olup, 5271 sayılı CMK'da da benzer bir hükme yer verilmemiştir. Bu sebeple Adalet Bakanı ile Cumhuriyet savcısı arasında hiyerarşik bir ilişkinin varlığından söz edilemeyecektir. Cumhuriyet savcısının hiyerarşik amiri başsavcı olup, başsavcının hiyerarşik amiri bulunmamaktadır[12].

---

[11] Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 278; Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 72; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2069; Saldırım, *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu*, 13; Paksoy, "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi", 48; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Zafer, "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü", 24; Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 55; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 93; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 74; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 210.

[12] 5235 Sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun m.44 ve m.45/2 gereğince Başsavcıları Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından atanmaktadırlar. Kanunda Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu ibaresi kullanılmaktaysa da kurulun adı 16.04.2017 tarihli Anayasa Değişikliği Referandumu ile Hakimler ve Savcılar Kurulu olarak değiştirilmiştir.

Kanun koyucu Cumhuriyet savcısını adli görevleri bakımından Adalet Bakanına karşı bağımsız kılma arzusundadır. Anayasa m.140 gereğince hakimler ve savcılar sadece idari görevleri bakımından Adalet Bakanlığına bağlıdır. 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.5/3 gereğince "*Adalet Bakanı, yargı yetkisinin kullanılmasına ilişkin görevler hariç olmak üzere hakim ve savcılar üzerinde gözetim hakkını haizdir*". Aynı maddenin dördüncü fıkrasında da hakim ve savcıların idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlı olduğu düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler birlikte incelendiğinde kanun koyucunun savcıların da adli görev yaptığını kabul ederek, adli görevleri dışında kalan sınırlı bir alan bakımından Adalet Bakanlığının denetim ve gözetimine tabi olmasını kabul etmiştir. Yine madde metinleri incelendiğinde görülecektir ki, kanun koyucu hakim ve savcıların Adalet Bakanlığı ile birlikte düzenlemiş olup, Cumhuriyet savcıları bakımından bir ayrıma gitmemiştir. Bu sebeple Cumhuriyet savcılarının da tıpkı hakimler gibi adli nitelikte faaliyette bulunduğunu kabul ettiği görüşündeyiz.

Cumhuriyet savcısı kanun koyucu tarafından CMK m.160/1'de suç şüphesini öğrenir öğrenmez işin gerçeğini araştırmakla, m.160/2 gereğince maddi gerçeğin ortaya çıkması ve adil bir yargılamanın gerçekleşmesi amacıyla delilleri toplayıp muhafaza altına almakla görevlendirilmiştir. Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinde koruma tedbirlerinin uygulanması veya sonlandırılması gibi adli nitelikte kararlar vermekle yetkilidir. Söz konusu maddeler birlikte değerlendirildiğinde Cumhuriyet savcısının faaliyet amacının adli nitelikte olduğu söylenebilecektir. Ancak belirtelim ki, Cumhuriyet savcısı idari nitelikte işlemler de yapmaktadır. YCGK'nın da bir kararında vurguladığı üzere[13] önödeme idari bir kurum olup, savcılığın söz konusu kurumu uygulama görevi idari niteliktedir. Kabahatler Kanunu m.23 gereğince Cumhuriyet savcısına idari nitelikte yaptırımlara karar verme yetkisi tanınmış olup, söz konusu yetki kullanımı idari nitelikte görevlerine bir örnektedir[14].

Yapmış olduğumuz tüm açıklamalardan sonra biz Cumhuriyet savcısının adli ve idari nitelikte görev ve yetkileri olan karma nitelikli bir makam olduğunu düşünmekteyiz. Belirtmiş olduğumuz gibi Cumhuriyet savcısı hem adli hem de idari görev ve yetkilerle donatılmıştır. Bu sebeple kurumun hukuki niteliğinin salt adli veya salt idari nitelikte olduğunu kabul etmek kanımızca kısıtlayıcı bir yaklaşım olacaktır. Karma niteliği oluşturan adli ve idari görevlerden adli görevlerinin

13 YCGK. 03.10.1995. 1995/7-235, 1995/262 (Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 132).

14 "*Cumhuriyet başsavcılığı 5235 sayılı Yasanın 16. maddesi uyarınca, mahkemeler yanında yer alan, adli ve idari görevlerle donatılmış bir organdır. 1 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren Kabahatler Yasası'nın 23. maddesinde, Cumhuriyet savcısı da, yasada açık hüküm bulunan hallerde idari yaptırım kararı vermekle yetkili kılınmış ise de, yargısal işlem özelliği taşımayan ve salt idari yaptırım kararı vermekle sınırlı bulunan bir yetki, Cumhuriyet savcılığını, yargı yetkisine haiz makam olarak kabul edilmesi sonucunu doğurmaz... Kabahatler Yasasının 23. Maddesi hükmü uyarınca, Cumhuriyet başsavcılığı, kabahat oluşturan eylemler yönünden sair kaza makamları arasında değerlendirilse dahi, sair yargı yetkisine haiz makamlar arasında oluşacak görev ve yetki uyuşmazlıkları 1684 sayılı Yasanın 1. maddesi kapsamında yer almamaktadır*". (YCGK. 18.09.2007. 2007/177, 2007/183) (Erişim Tarihi: Temmuz 6, 2022, kararara ma.yargitay.gov.tr).

ağırlıklı olduğunu kabul etmekteyiz. Zira kanun koyucu Cumhuriyet savcısına adli ve idari görevler vermiş olsa da kurumun asıl amacı işlenen suçları ve suçluların mahkeme önüne taşınması ve maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardım etmektir. Nitekim CMK m.160, 161 ve 170'de bu hususlar Cumhuriyet savcısı bakımından emredici olarak düzenlenmiştir. Kurumun idari nitelikli görevleri de olduğu noktasında herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır. Ancak yukarıda da belirtmiş olduğumuz gibi savcılık karma nitelikli bir kurum olmakla birlikte kurumun faaliyet amacının öncelikle adli nitelikte olduğunu kabul etmekteyiz[15].

II. CUMHURİYET SAVCISININ TARAFSIZLIĞI

Hakimler açısından tartışmasız olarak kabul edilen tarafsızlık olgusunun Cumhuriyet savcıları bakımından da geçerli olup olmadığı doktrinin üzerinde uzlaşamadığı hususlardan birisidir. Kısaca, yan tutmama, objektif olma olarak tanımlayabileceğimiz bu kavramın Cumhuriyet savcıları bakımından da geçerli olduğuna ilişkin bir düzenlemeye mevzuatımızda yer verilmiş değildir. Anayasa m.9'da yargı yetkisinin bağımsız ve tarafsız mahkemelerce kullanılacağı düzenlenmiştir. Söz konusu madde metninden yola çıkılarak hakimler bakımından tarafsızlığın anayasal düzeyde net bir biçimde düzenlendiğini kabul etmemiz gerekirken, muhakemenin bir süjenin Cumhuriyet savcılarının da madde kapsamında olduğu aynı netlikte ifade edilemeyecektir. Bu bakımdan tarafsızlık kavramından yola çıkarak Cumhuriyet savcılarının tarafsızlığı tartışmasında bir neticeye varmak pek mümkün olmayacaktır. Konuyu taraf kavramı bakımından değerlendirmek gerekirse; taraf kavramı, galibiyete ulaşmak amacıyla aralarında hukuki anlamda husumet bulunan hasımların birbirlerine olan zıt konumları olarak tanımlandığı[16] gibi, hakimden talepte bulunma hak ve yetkisine sahip kişiler olarak da tanımlanmaktadır[17]. Söz konusu kavram Roma hukukundan günümüze dek hemen her hukuk düzeninde kendine yer bulmuştur[18]. Her ne kadar aynı kavram farklı tanımlarla ifade edilmeye çalışılsa da her tanım Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı konusunda başka sonuçlara varmamıza neden olabilecektir. Taraf kavramını yukarıda belirtilen ilk tanımdaki gibi

15 Doktrinde geçmiş dönemde savunulmakta olan ancak günümüzde temsilcisi kalmayan bir görüşe göre savcılık milli egemenliği temsil eden bir organdır. Savcılık kurumunun ortaya çıkış dönemindeki hali ile günümüz muhakeme sistemindeki durumunu değerlendirilerek ortaya çıkan görüş bizce savcılığın karma nitelikte bir kurum olduğu görüşünün farklı bir biçimde ifadesinden başka bir şey değildir. Söz konusu görüş bizce savcılık kurumunun ceza hukuku bakımından değil anayasa hukuku bakımından açıklanmasına katkı sağlayacaktır. Zira kökeninde erkler ayrılığına dayanmaktadır. Kurumun karma nitelikte olduğu görüşünün ceza hukuku öğretisine daha uygun olduğu kanaatindeyiz. Görüş için bk. Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 74-75.

16 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 147; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 94.

17 Öztekin Tosun, *Türk Suç Muhakemeleri Hukuku Dersleri Cilt I* (İstanbul: Acar Matbaacılık Tesisleri, 1984), 579; Mehmet Nihat Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", *Ceza Hukuku Dergisi*, 7, S. 19 (2012): 38-108: 57.

18 Özlem Söğütlü Erişgin, "Roma Hukukunda Yargıcın Reddi", *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 51, S. 1 (2002): 97-115: 112.

kabul etmemiz durumunda Cumhuriyet savcısı ile sanık/müşteki arasında husumet bulunmadığından savcının tarafsız olması gerektiği sonucuna varabilecekken; ikinci tanımı kabul etmemiz halinde Cumhuriyet savcısı yargılamaya katılan bir süjedir ve her süje gibi hakimden yargılama konusu ile ilgili talepte bulunma hak ve yetkisine sahip olup, tarafsızlığından söz edilemeyeceği sonucuna varmamız gerekir.

Yukarıda belirtmiş olduğumuz gibi Cumhuriyet savcısının muhakemede taraf olup olmadığı ve tarafsız davranmakla yükümlü olup olmadığı hususu üzerinde doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Aşağıda öncelikle uluslararası düzenlemeleri ve doktrindeki konu hakkında ileri sürülen düşünceleri açıkladıktan sonra kendi görüşümüzü aktarmaya çalışacağız.

A. CUMHURİYET SAVCISININ TARAF OLUP OLMADIĞINA İLİŞKİN ULUSLARARASI BELGELER VE DOKTRİNDEKİ GÖRÜŞLER

Uluslararası alanda Cumhuriyet savcısının tarafsız olması gerektiği konusunda tereddüt bulunmamaktadır. Söz konusu tarafsızlık uluslararası düzenlemelerde defaatle vurgulanmıştır. Örnek vermek gerekir ise; 7 Eylül 1990 tarihinde 8. Birleşmiş Milletler Suçun Önlenmesi ve Suçluların Islahı Konferansında kabul edilen "Savcıların Rolüne Dair İlkeler"[19] m.13 ve 14'te savcıların görevlerini tarafsızlıkla ve objektif bir biçimde yerine getirmeleri gerektiği; 23 Nisan 1999 tarihinde Uluslararası Savcılar Birliği tarafından kabul edilen "Savcıların Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görev ve Hakları Beyannamesi"[20] üç numaraları tarafsızlık başlığında savcıların görevlerini korkusuzca ve tarafsızlıkla yerine getirmeleri gerektiği; 6 Ekim 2000 tarihli Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Cezai Adalet Sisteminde Savcıların Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu 19 Sayılı Tavsiye Kararı m.20'[21]de savcıların muhakeme işlemleri sırasında nesnel

19 *"13. Savcılar görevlerini yaparlarken: a) İşlerini tarafsızlıkla ve her türlü siyasal, sosyal, dinsel, ırksal, kültürel, cinsel veya başka her hangi bir ayrımcılıktan kaçınarak yürütürler; b) Kamu yararını korurlar, objektif bir biçimde hareket ederler, zanlının ve mağdurun durumunu gereği gibi dikkate alırlar ve zanlının yararına veya zararına olup olmadığına bakmaksızın, ilgili her türlü duruma dikkat ederler; c) Görevlerinin icrası veya adaletin ihtiyaçları aksini gerektirmedikçe ellerinde bulunan bilgiyi gizli tutarlar, d) Mağdurların kişisel menfaatlerini etkileyen hususlarda onların görüş TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu 310 ve düşüncelerini dikkate alır ve mağdurları Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur olanlara Adalet Sağlanmasına dair Temel Prensipler Bildirisi'ne göre sahip oldukları haklardan haberdar eder. 14. Savcılar, tarafsız bir soruşturmanın isnadın temelsiz olduğunu göstermesi halinde kovuşturma başlatmaz veya devam etmezler veya muhakemeyi durdurmak için her türlü çabayı gösterirler."* (Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/847b13--Savcilarin-Rolune-Dair-Ilkeler.pdf).

20 "*Savcılar, görevlerini korkusuzca, ayrımcılık yapmadan ve önyargı olmaksızın yerine getirmeleri gereklidir. Savcılar özellikle de; Görevlerini tarafsız bir şekilde yerine getirmeli*;" (Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/21b130c7-0e0e-4843-9206-4ea30a65998b.pdf).

21 "*20. Savcılar, muhakeme işlemleri esnasında nesnel ve tarafsız olmalıdırlar. Özellikle, adaletin doğru işleyişi için gerekli ilgili tüm maddi ve hukuki olguların mahkemeye sunulmuş olmasını sağlamalıdırlar*." (Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/c8dd1278-8757-4143-8ce4-67bb5c296320.pdf).

ve tarafsız olmak zorunda oldukları; 31 Mayıs 2005 tarihli Avrupa Savcıları Konferansı 6. Oturumunda Kabul Edilen "Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa ilkeleri- Budapeşte İlkeleri" temel görevler başlığında savcıların görevlerini adil, tarafsız, tutarlı ve hızlı bir şekilde yerine getirmekle yükümlü oldukları[22]; 17- 18 Aralık 2010 tarihinde Venedik Komisyonunun 85. Genel Kurul Toplantısında Kabul Edilen "Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Rapor"[23] m.17'de hakimler gibi savcıların da kişisel çıkarlarının söz konusu olduğu konularda görev alamayacakları; 19 Kasım 2020 tarihinde Avrupa Savcıları Danışma Konseyi "Olağanüstü Hallerde, Özellikle Pandemi Söz Konusu Olduğunda Savcıların Rolü Bildirgesi" m.26'[24]da olağanüstü hallerde mahkemeler gibi savcıların da bağımsızlık ve tarafsızlıklarının korunması gerektiği açıkça düzenleme altına alınmıştır. Yukarıda verilen uluslararası düzenlemeleri dayanak noktası yapmak suretiyle Yargıtay Başkanlığı tarafından "Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri"[25] kabul edilmiştir. Söz konusu ilkeler m.3.1 ve 3.2 gereğince Cumhuriyet savcıları görevlerini önyargısız ve tarafsız olarak yerine getirmekle yükümlüdür. Belirtmiş olduğumuz gibi uluslararası düzenlemeler gereğince savcı görevini tarafsızlıkla yerine getirmelidir. Söz konusu düzenlemelerden yola çıkarak Cumhuriyet savcısının yargılamada taraf olarak kabul edilemeyeceğini kabul etmek gerekir. Ancak mevcut mer'i hukukumuzdan yola çıkarak doktrinde birçok yazar konuyu farklı noktalardan ele alıp, farklı sonuçlara varmaktadır.

Doktrinde *Keyman,* Cumhuriyet savcısının taraf olup olmadığı noktasında mevzuatta bir hüküm bulunmadığını, bu durumun kanun koyucunun bilinçli bir

---

22 Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/d28e036f-72e3-4db7-a602-b86c198eb73c.pdf.

23 "*17. Hâkimler gibi savcılar da kişisel çıkarlarının söz konusu olduğu konularda girişimde bulunamazlar ve tarafsızlıklarını ve dürüstlüklerini korumayı amaçlayan belli kısıtlamalara tabi tutulabilirler.*" (Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/e0a67151-fb8b-4c6c-a095-af118c918072.pdf).

24 "*26. Tıpkı özellikle olağanüstü hallerde insan haklarının korunması için mahkemeye erişim ve etkin bir hukuk yoluna başvurabilme açısından mahkemelerin yetkileri, bağımsızlığı ve tarafsızlığı dahil mahkeme sisteminin bütünlüğünün korunması gerektiği gibi, savcılık kurumu ve savcılığın yapısı da aynı mantığa dayanarak olağanüstü hal durumlarında adalet sisteminin işleyişini teminat altına almak için tek yol olarak korunmalıdır. 27. CCPE, adaletin adil, tarafsız ve etkili şekilde yönetilmesiyle hukukun üstünlüğünün teminat altına alınmasının toplumun menfaatine olduğunun altını daha önce çizmiştir. Savcılar ve hakimler, yargılamanın bütün aşamalarında bireysel hak ve özgürlüklerin teminat altına alınmasını sağlamalıdır. Buna, sanıkların ve mağdurların temel haklarının korunması da dahildir.*" (Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/552/dosya/ccpe-15-sayili-gorus04-01-202112-04.pdf).

25 "*Yargıtay Cumhuriyet savcıları; 3.1 Görevlerini korku, kayırma ve önyargı olmaksızın tarafsız biçimde ifa ederler, 3.2 Kişisel veya mali çıkarlarının, ailevi, sosyal veya diğer ilişkilerinin, kendi davranışlarını uygunsuz şekilde etkilemesine izin vermezler. Özellikle, kendilerinin, ailelerinin ve onların iş ortaklarının kişisel, özel veya mali çıkarlarının veya bağlantılarının bulunduğu davalarda savcılık yapmaktan kaçınırlar.*" (Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022, https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargitayCumhuriyetSavcilariEtikDavranisIlkeleri.pdf).

tercihi olduğunu kabul etmektedir. Yazar, ceza muhakemesinde şahıs itibariyle taraf olabilmek için mahkemeden talep hakkı sahibi olmayı yeterli saymamakta, uyuşmazlıkla sübjektif bir bağlantı sahibi olmayı aramaktadır[26]. Cumhuriyet savcısı ceza muhakemesinde bir hakkın sahibi veya süjesi olduğu için değil hukuki statüsü itibariyle taraf olarak kabulü zorunlu olduğu için taraf sayılmalıdır. İşlenen her suç toplum düzenini bozduğundan ceza muhakemesinde Cumhuriyet savcısı zarar gören toplum tarafının temsilcisi olarak görev yapmaktadır. Bu sebeple Cumhuriyet savcısı muhakemede şahıs itibariyle değil, makam itibariyle taraf olarak kabul edilmelidir[27]. *Şahin ve Göktürk'*e göre Cumhuriyet savcısının yargılamada taraf olup olmadığı noktasında hakimler gibi net bir kriter konması mümkün değildir. Zira CMK m.160/2 gereğince Cumhuriyet savcısı şüphelinin aleyhine olduğu gibi lehine delilleri de toplamakla yükümlüdür[28]. Yargılama konusu uyuşmazlıkla Cumhuriyet savcısının şahsi bir bağlantısı bulunmadığından savcı şahıs itibariyle taraf değildir. Ancak işbirliği sisteminin geçerli olduğu ceza muhakememizde yargılama faaliyeti iddia makamını zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk karşısında kamusal iddia makamı olarak savcılık kurumu ihdas edilmiştir. Bu nedenle şahıs olarak taraf kabul edilebilmesi mümkün olmayan Cumhuriyet savcısı makam olarak taraftır[29]. *Yurtcan* da ceza muhakemesinde bir süjeyi taraf olarak kabul edebilmek için yargılamaya katılıp kendi çıkarlarını korumak üzere diğer taraflardan bağımsız haklara sahip olmayı aramaktadır[30]. Cumhuriyet savcısı uyuşmazlıkla ilgili soruşturmayı tamamlayıp iddianameyle olayı mahkeme önüne taşımakla görevlidir. Sanık ve katılandan bağımsız hak ve yetkilere sahip olması savcıyı taraf olarak kabul etmemizi gerektirmektedir. Ancak söz konusu taraflık şahsı itibariyle değil makam itibariyle taraflıktır. Bu sebeple yargılama sırasında savcının değişmesi yargılamayı sonlandırmamakta başsavcılık tarafından yeni bir Cumhuriyet savcısı görevlendirilerek kaldığı yerden devam etmektedir[31]. Yine *Turhan* da CMUK m.31, CMK m.33 ve 35'i dayanak göstererek Cumhuriyet savcısının makam itibariyle taraf olarak kabul edilmesi gerektiği

26 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 177; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 80; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 57.

27 Keyman, *Ceza Muhakemesinde Savcılık*, 178; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 80; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 58.

28 Cumhur Şahin ve Neslihan Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt -I* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 86; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 80; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 58.

29 Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt -I*, 86; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 80; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 58.

30 Erdener Yurtcan, *Ceza Yargılaması Hukuku* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007), 147; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 58.

31 Yurtcan, *Ceza Yargılaması* Hukuku, 147.

görüşündedir[32]. Aynı şekilde *Özbek/Doğan/Bacaksız* da Cumhuriyet savcısının her ne kadar sanığın lehine olan delilleri de toplama görevi olsa da hakim gibi tarafsız olduğunun söylenemeyeceğini belirtmektedir. Savcılığın iddia makamı olması hasebiyle tarafsız olamayacağını kabul etmektedirler[33].

Tosun ise tarafı, uyuşmazlık hakkında mahkemeden talepte bulunma yetkisine sahip kişi olarak tanımlamaktadır. Cumhuriyet savcısı da yargılama esnasında hakimden talepte bulunma yetkisine sahip olduğundan taraf olduğu noktasında şüphe bulunmamaktadır. Cumhuriyet savcısının yetkilerinin sanık veya müştekiden ayrı olması taraf sayılmasına engel değildir. Yazar, taraflık statüsünün kovuşturma aşaması ile başlayacağını kabul edip, soruşturma aşamasında uyuşmazlık mahkeme önüne aktartılmadığından bu aşamada taraf bulunmadığını kabul etmektedir[34].

*Öztürk/Tezcan/Erdem/Gezer/Saygılar Kırıt/ Alan Akcan/ Özaydın/Tütüncü/ Altınok Villemin/Tok'*a göre, Cumhuriyet savcısı CMK m.160/2 gereği şüphelinin sadece aleyhine olan delilleri değil lehine olan delilleri de toplamakla ve şüphelinin haklarını korumakla görevli kılınmıştır. Bu sebeple savcının yargılamada taraf olduğu ileri sürülemez[35]. *Centel ve Zafer* de CMK m.160/2'den yola çıkarak Cumhuriyet savcısının objektif davranma yükümlülüğü olduğunu kabul etmektedirler. Yazarlar Cumhuriyet savcısının kamu davası açıldıktan sonra ortaya çıkan deliller neticesinde sanığın beraatini de isteyebileceğini belirtmektedirler[36]. Ceza muhakemesinin amacının maddi gerçeği ortaya çıkarmaktır ve söz konusu amacı gerçekleştirmek için iddia ve savunma makamları arasındaki ilişki rekabet değil işbirliğidir. Savcının taraf değil, yargılamaya katılan bir süje olduğu kabul edilmelidir. Ancak yazarlar Cumhuriyet savcının taraf olmadığı görüşünü belirttikten sonra mevcut CMK'nın savcılığı makam itibariyle taraf olarak kabul ettiğini belirtmektedirler. Örnek vermek gerekirse CMK m.35/1'deki "*İlgili tarafın"*, CMK m.277/1'deki "*... istinaf dilekçesi veya beyana ilişkin tutanağın bir örneği karşı tarafa tebli olur.*" ifadelerinde savcılık makam itibariyle taraf olarak

---

32 Faruk Turhan*, Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2006), 85; Aynı Yönde bk. Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2075; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 58.

33 Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 161.

34 Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Cilt I*, 580.

35 Bahri Öztürk, Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Özge Sırma Gezer, Yasemin Saygılar Kırıt, Esra Alan Akcan, Özdem Özaydın, Efser Erden Tütüncü, Derya Altınok Villemin, Mehmet Can Tok, *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 226; Aynı yönde bk. Apaydın, "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki", 54; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 95; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 59; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 213.

36 Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 137; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 95; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 81; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 59; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 213.

düzenlenmiştir[37]. *Ünver ve Hakeri* de CMK m.160/2'den yola çıkarak Cumhuriyet savcısının taraf olmadığını kabul etmektedir. Yazarlar hukuk sistemimizin Anglo-Sakson sisteminden bir farkının da savcının kamu davası açıldıktan sonra sanığın beraatini talep edebilmesi olduğunu belirtmektedirler[38]. Yazarlara göre Cumhuriyet savcısı yargılamada herhangi bir taraf olmadığı gibi herhangi bir tarafın temsilcisi konumunda da değildir. Savcılık kamu adına ceza muhakemesinde objektif davranmakla yükümlü kılınmış olup, bağımsız olması gereken bir makamdır. Savcı herhangi bir tarafı amacıyla faaliyette bulunmayıp tek amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır. Yazarlar savcılığın yargı sistemimizdeki kendine özgü bir organ olduğunu belirtip, hakimler gibi yargılama yapamasa da bireylerin adil yargılanma hakkına katkı sunmakla görevlidir. Bu sebeple savcı olabildiğince tarafsız ve objektif olmak zorundadır[39].

Cumhuriyet savcısının ceza muhakemesinde taraf olup olmadığına ilişkin uluslararası alandaki bildiri ve düzenlemeleri olabildiğince aktarmaya çalıştık. Ayrıca savcının tarafsızlığına ilişkin bir düzenleme CMK'da da yer almadığından doktrindeki hemen her yazar konuyu farklı bir biçimde değerlendirip, farlı sonuçlara varmışlardır. Belirtmek gerekir ki, Cumhuriyet savcısının taraf olup olmadığına ilişkin varılacak her sonuç savcının reddi konusunda yapılacak tartışmaların temelini oluşturmaktadır. Söz konusu düzenleme ve doktrinde ileri sürülen görüşlerden çıkarmış olduğumuz sonuçları aşağıda aktarmaya çalışacağız.

B. KONU HAKKINDAKİ GÖRÜŞÜMÜZ

Peşinen söylemek gerekir ki biz Cumhuriyet savcısının taraf olmadığını kabul etmekteyiz. Ceza muhakemesinde Cumhuriyet savcısı hakimden bağımsız olarak faaliyette bulunmakta olup aynı zamanda herhangi bir tarafın temsilcisi konumunda da değildir. Suça ilişkin bilgiyi edinen Cumhuriyet savcısının görevinin ne olduğu CMK m.160'ta düzenlenmiştir. Söz konusu maddenin birinci fıkrasında savcının suç bilgisini öğrenir öğrenmez kamu davasının açılıp açılmayacağı hususunda karar vermek için "*... hemen işin gerçeğini araştırmaya*" başlayacağı düzenlenmiştir. Aynı maddenin ikinci fıkrasında yapılan vurgulamalar Cumhuriyet savcısının taraf olup olmadığında ilişkin bize daha net ipuçları vermektedir. Madde metni gereğince ceza muhakemesinde Cumhuriyet savcısının asıl görevi "*... maddi gerçeğin araştırılması*", "*... adil bir yargılamanın yapılabilmesi*", "*... şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak*", "*... şüphelinin haklarını korumak...*" olarak belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme belirtmiş olduğumuz gibi aynı fıkra içerisinde

37 Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 138; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 81; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 60; Gökcen, Balcı, Alşahin ve Çakır, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 213.

38 Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216.

39 Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 216; Nur Centel, "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 16, S. 1-2 (2010): 3-14: 6.

dört farklı vurgu ile Cumhuriyet savcısının tarafsız ve olabildiğince objektif görev yapması gerektiğinin altını çizmektedir. Zira Cumhuriyet savcının taraf olarak kabul edildiği bir varsayımda söz konusu faaliyetlerin savcının değil tarafsız olan mahkemenin görevi olması gerekmektedir[40]. Taraf olduğu ileri sürülen bir makamın belirtilen görevleri yerine getiremeyeceği açıktır.

Ceza muhakemesi sistemimizde Cumhuriyet savcısı Anglo-Sakson sisteminden farklı olarak hakkında ceza talep ettiği sanığın yargılama sonunda beraatini mahkemeden isteyebilmektedir veya sanığın lehine kanun yoluna başvurabilmektedir. Savcının söz konusu hak ve görevi yargılamada taraf olmadığı gibi herhangi bir tarafın temsilcisi sıfatıyla hareket etmediğinin de en somut örneğidir. Yargılamada savcının tek görevi maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasıdır.

Doktrinde belirtilen savcının ihlal edilen hakla ilişkisi olmadığı için maddi anlamda taraf olmadığı, şekli anlamda taraf olarak kabul edilmesi gerektiği görüşüne katılmamaktayız. Söz konusu görüş kendisine CMK m.35/1, m.277/1 ve m.297 düzenlemelerini dayanak noktası yapmıştır. Söz konusu maddelerdeki "*taraf"* ibaresinin Cumhuriyet savcısını da kapsar şekilde düzenlendiğinden savcının şekli anlamda taraf olduğunun kanun koyucu tarafından da kabul edildiği görüşüne katılmamaktayız. Söz konusu maddelerdeki "*taraf*" ifadesinin kapsayıcı kullanımı bizce savcının taraf olarak kabul edilmesine yönelik bilinçli bir tercihten ziyade anlatım kolaylığı amacıyla getirildiğini kabul etmekteyiz. Söz konusu yazarlar maddi anlamda tarafın objektif olamayacağının kabul edip şekli anlamda taraf olan savcının objektif davranma yükümlülüğünün devam ettiğini belirtmektedirler[41]. Bizce kanun düzenlemelerinden çıkan yegane sonuç Cumhuriyet savcısının tarafsız olmasıdır[42].

2802 sayılı Hakim ve Savcılar Kanunu "Özel Durumlarda Atama" başlıklı m.46/3'te "*Bulundukları yerde kendi kusurları olmaksızın; herhangi bir nedenle hakimlik ve savcılık mesleğinin gerekli kıldığı şeref veya tarafsızlıkla görev yapamayacakları veya bulundukları yerde kalmaları mesleğin nüfuz ve itibarını sarsacağı soruşturma veya belgelerle anlaşılanlar, isteklerine bakılmaksızın bulundukları bölge içinde başka bir yere atanırlar*." ve "Yer Değiştirme Cezası" başlıklı m.68/1-b'de "*Yaptıkları işler veya davranışlarıyla görevini doğru ve tarafsız yapamayacağı kanısını uyandırmak*" düzenlemeleri ile hakim ve savcılara tarafsız davranma yükümlülüğü getirilmiştir. Aksi tutum ve davranış 2802 sayılı kanun gereğince disiplin cezası ile cezalandırılacaktır. Yukarıda belirtmiş olduğu-

40 Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 102; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 138; Kanbur, "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu", 67.

41 Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 284.

42 CMK tasarısı m.162'de Cumhuriyet savcısının taraf olmadığı düzenlenmesine yer verilmiş olup söz konusu düzenlemeye yasalaşan metinde yer verilmemiştir. Düzenleme için bk. Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 136, dn 77.

muz Yargıtay Başkanlığı tarafından yayınlanan "Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri"[43]nde de Yargıtay savcılarının görevlerini tarafsızlıkla yerine getirecekleri ve yine 14.03.2019 tarihinde Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından Resmi Gazete'de yayınlanan "Türk Yargı Etiği Bildirgesi"nde de hakimler ve savcıların tarafsız olarak görev yapacakları düzenlenmiştir. AİHM'de Özgür Uyanık/Türkiye kararında soruşturmanın bağımsız, tarafsız ve kamuya açık olması gerektiğini vurgulamıştır[44]. Tüm bu ulusal ve uluslararası düzenlemelerden ve içtihatlardan çıkan sonuç olarak Cumhuriyet savcılarının tarafsız olduğunu kabul etmekteyiz. Karşılaştırmalı hukukta da Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu[45] m.47'de, Polonya Kamu Savcılığı Örgütü Kanunu[46] m.6'da, İspanya Anayasası[47] m.124/2'de açıkça savcılığın tarafsızlıkla görev yapacağını düzenlemiştir.

III. CUMHURİYET SAVCISININ REDDİ

Cumhuriyet savcılarının ceza muhakemesinde taraf olmadığını, tarafsız ve objektif davranma yükümlülüğü altında olduklarını yukarıda ifade etmeye çalıştık. Ancak mevzuatımızda söz konusu tarafsızlığı sağlama güvencelerine yer verilmiş değildir[48]. Belirtelim ki, CMK'da tarafsızlığından şüphe edilen hakim, zabıt katibi ve hatta bilirkişilerin çekinme, ret ve yasaklılık sebepleri detaylı olarak düzenlenmişken Cumhuriyet savcıları söz konusu kapsama dahil edilmemişlerdir. Söz konusu durumun Cumhuriyet savcılarının muhakemede taraf olmasından kaynaklandığı ve bu sebeple hakkında çekinme, ret ve yasaklılık sebeplerine yer verilmemesinin doğal olduğu doktrinde savunulan bir görüştür[49]. Ancak belirtelim ki, ceza muhake-

43 Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022, https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargitayCumhuriyetSavcilariEtikDavranisIlkeleri.pdf.

44 Özgür Uyanık/Türkiye, Başvuru No: 11068/04, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022, https://www.kararara.com/aihm/turkce/aihm10216.htm.

45 Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022, https://www.legislationline.org/download/id/8549/file/Austria_CPC_1975_am122019_de.pdf.

46 Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022, https://www.legislationline.org/download/id/7416/file/Poland_act_public_prosecutors_office_2016_am2017_en.pdf.

47 Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022, https://www.legislationline.org/download/id/6496/file/Spain_Constitution_1978_am2011_eng.pdf; Yener Ünver, "Yargı Bağımsızlığı Açısından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 53, S. 1-4 (1990): 153-196: 164.

48 Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2076; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 108; Centel, "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", 9; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 161; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 138; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt -I*, 87; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 82.

49 Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 285; Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2076; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 108; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 162; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 138; Tosun, *Türk Suç Muhakemesi Hukuku Cilt I*, 580; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt -I*, 87; Şık, *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*, 82.

mesinde savcının faaliyet amacı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması olup söz konusu faaliyeti yerine getirirken de olabildiğince objektif davranma yükümlülüğü altındadır. Savcı maddi gerçeği araştırırken her ne pahasına olursa olsun adaletin sağlanması düşüncesiyle hareket edemeyip hukuk devleti olmanın çizdiği sınırlar içerisinde faaliyette bulunabilecektir. Bu ise ancak Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı ile sağlanabilecektir. Peki tarafsızlığından şüphe edilen Cumhuriyet savcıları hakkında yapılabilecek işlemler nelerdir? Konu hakkında savunulan ilk görüş Cumhuriyet savcıları bakımından bir ret veya çekilme mekanizmasına gerek olmadığıdır. Bu görüşe göre savcılık makamı bir bütün olup tarafsızlığından şüphe edilen Cumhuriyet savcısı hakkında başsavcılığa başvurulması halinde yerine bir başka savcı görevlendirilebileceğidir. Belirtmek gerekir ki, tarafsızlığın sağlanabilmesi için önerilen söz konusu yolun işlevsel ve çözüme ulaşma bakımından elverişli olduğu söylenemeyecektir. Bireylerin adil yargılama hakkını[50] güvencesiz kılmaktadır. Yapılacak başvuruların usulü ve başsavcılık tarafından cevap verilmesine ilişkin mevzuatta bir düzenleme olmadığından ve inceleme yine aynı başsavcılık tarafından yapılacağından savcı tarafsızlığının sağlanabilmesi için belirtilen öneriyi keyfiyete olup, işlevsel bulmamaktayız.

Tarafsızlığı tehlikeye düşen bir Cumhuriyet savcısına karşı başvurulabilecek diğer yollar olarak doktrinde; hakimin yasaklılığı, çekinmesi ve reddine ilişkin CMK'da yer alan düzenlemelerin kıyas yoluyla Cumhuriyet savcısı bakımından uygulanması ile mülga 353 sayılı AsMKYUK m.46'[51]da yer alan askeri savcıları çekinmesine ilişkin düzenlemenin Cumhuriyet savcıları bakımından da kıyasen uygulanmasıdır. Belirtelim ki, kanun koyucunun bilinçli boşluk bıraktığı durumlarda kıyas yoluna başvurulamaz. CMK'da hakimin, bilirkişinin, zabıt katibinin reddi düzenlemelerine yer veren kanun koyucunun Cumhuriyet savcısının reddi düzenlemesine yer vermeyi unuttuğu kabul edilemeyecektir. Yine yukarıda dipnotta belirtmiş olduğumuz gibi CMK tasarısı m.162'de yer alan Cumhuriyet savcısının taraf olmadığına ilişkin düzenleme yasalaşan metinde yer almamaktadır. Kanun koyucunun söz konusu hükme yasalaşan metinde yer vermemesinin tartışmayı doktrine bırakma arzusundan kaynaklandığı düşüncesindeyiz. AsMKYUK m.46[52] düzenlemesi üzerinde ayrıca durmak gerekir. Zira söz konusu madde Cumhuriyet savcısının reddini değil çekinmesini düzenlemekte olup, ilk cümle olarak "Askeri savcılar reddedilemez." olarak başlamaktadır. Bu konu-

[50] Adil Yargılanma Hakkının soruşturma aşamasında da geçerli olduğu konusunda bk. Centel, "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", 6; Nur Centel, "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi", 109.

[51] AsMKYUK m.46: "*Askerî savcılar reddedilemez. Ancak, hâkimin davaya bakamayacağı hâllerden veya hâkimin ret sebeplerinden biri bulunursa davadan çekinirler*".

[52] Anayasa m.142/2 "*Disiplin mahkemeleri dışında askerî mahkemeler kurulamaz. Ancak savaş halinde, asker kişilerin görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevli askerî mahkemeler kurulabilir*". (Erişim Tarihi: Ağustos 30, 2022, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/02/20170211-1.htm).

da bireylere herhangi bir hak vermediğinden Cumhuriyet savcısının tarafsızlığının sağlanması bakımından elverişli bir düzenleme olduğu kabul edilemez. Zira CMK bakımından hem kıyası mümkün değildir hem de bireylere başvuru hakkı tanımamaktadır. Mevcut durum itibariyle Cumhuriyet savcısının reddi mümkün değildir. Objektifliğini ve tarafsızlığını kaybeden Cumhuriyet savcısı hakkında başvurulabilecek tek yol başsavcıya başvurarak mevcut Cumhuriyet savcısı yerine bir başka savcının görevlendirilmesini[53] talep etmektir[54,55].

[53] Karakehya ve Arabacı, "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü", 2077; Kelep Pekmez, "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı", 288; Ünver ve Hakeri, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 217; Centel, "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar", 9; Özbek, Doğan ve Bacaksız, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 162; Centel ve Zafer, *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 138; Şahin ve Göktürk, *Ceza Muhakemesi Hukuku Cilt -I*, 87.

[54] HSK Üçüncü Dairesi, 22/1/2013 tarihli kararı: "*"5271 sayılı CMK'da davaya bakacak hâkim ya da duruşmalarda bulunacak zabıt kâtibi ile ilgili olduğu gibi, soruşturmayı yürütecek olan Cumhuriyet Savcısı ile ilgili olarak "Cumhuriyet Savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmediği, Cumhuriyet Savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesinin ve sonuçlandırmasının yasal olarak mümkün bulunduğu... Cumhuriyet Savcısı B... S...'in 5271 sayılı CMK'nın 160/2. maddesi ile kendisine verilen "maddi gerçeği araştırması ve âdil bir yargılamanın yapılabilmesi için şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplayarak muhafaza altına almak ve şüphelinin haklarını korumak" yükümlülüğüne aykırı davrandığını, Cumhuriyet Savcısı olarak yürüttüğü, sonuçlandırdığı ve aynı zamanda müştekilerin de bulunduğu soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığını gösteren, şüpheli tarafından ibraz veya beyan edilip de ısrarla getirilmeyen, muhafaza altına alınmayan ya da ileri sürülmeyen bir delilin varlığına işaret eden bir olguya da tesadüf edilmediği...*". (Erişim Tarihi: Ağustos 30, 2022, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/09/20150919-19.pdf).

[55] "*26. Anayasa Mahkemesinin görevi olayın koşullarında adı geçen savcının müşteki hakkında iddiname düzenlemesinin bir bütün olarak yargılamanın adilliğini etkileyip etkilemediğini denetlemektir. Olayların geçtiği tarihte Çine İlçesinde üç savcı görev yapmaktadır ve üç savcının soy isimleri ile İlçe Emniyet Amirinin soy ismi söz konusu yazıda yer almaktadır (§9). Başvurucu hakkında soruşturma yapıldığı tarihte şikâyetçi olmayan Cumhuriyet Savcısı izinde olup o tarihte ilçede görev yapan iki savcı da başvurucu hakkında şikâyetçi olmuştur. 27. Bahsi geçen savcı, soruşturma işlemi olarak önce başvurucunun ifadesini almak istemiş, başvurucu susma hakkını kullanarak ifade vermemiş; ikinci olarak ise başvurucu hakkında iddianame düzenleyerek ceza davası açmıştır. Söz konusu soruşturma işlemi hakkında inceleme yapan HSYK, Cumhuriyet savcısının 5271 Kanun'un 160. maddesinin (2) numaralı fıkrasındaki (§21) yükümlülüğüne aykırı davrandığının, soruşturmada normalin dışında ve taraflı davrandığının tespit edilemediğine karar vermiştir (§17). 28. Bir Cumhuriyet savcısının herhangi bir olayın hem mağduru veya müştekisi hem de soruşturmasını yürüten kişisi olması istenir bir durum olmamakla birlikte Türk Ceza Hukuku sisteminde "Cumhuriyet savcısının davaya bakamaması ve reddi" müessesesine yer verilmemiştir. Cumhuriyet savcısının kendisinin bizzat mağdur ya da müşteki durumda olduğu bir soruşturmayı yürütmesi ve sonuçlandırması yasal olarak mümkündür. Buna karşın Anayasa Mahkemesi, böyle bir durumun Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesi içtihatlarında ortaya konan ölçütlere uygunluğunu ve yargılamanın adilliğine etkisini her zaman denetler. 29. Yukarda zikredilen HSYK kararı da göz önüne alındığında mevcut başvuruda asıl olarak, başvurucunun yazdığı gazete yazısından dolayı Cumhuriyet savcısının kamu davası açması ve başvurucunun cezalandırılması suretiyle müdahale edilen ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiası değerlendirilmelidir. İfade özgürlüğüne yargı kararları ile yapılan müdahalelerde soruşturma ve kovuşturma işlemlerinin de inceleme sırasında göz önünde bulundurulması gerektiğinden mevcut davanın koşullarında, başvurucunun yazmış olduğu bir gazete makalesinin mağduru olduğunu iddia eden Cumhuriyet savcısının, hakkında iddianame düzenlemesinin adil yargılama hakkını ihlal ettiği yönündeki şikâyetinin daha fazla irdelenmesine gerek görülmemiştir.*" (Anayasa Mahkemesi, Emin Aydın Başvurusu 2, 25.06.2015, Başvuru Numarası: 2013/3178, R.G. Tarih- Sayı: 19/9/2015-29480) (Erişim Tarihi: Ağustos 30, 2022, https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/09/20150919-19.pdf).

Mer'i mevzuatımızdaki durumu açıkladıktan sonra olması gerekeni açıklamaya çalışacağız. Cumhuriyet savcısı ceza muhakemesinin en az hakim kadar önemli bir süjesi olup tarafsızlığı güvence altına alınmalıdır. Zira 2802 sayılı Hakim ve Savcılar Kanunu m.46 ve 68 gereğince savcının tarafsızlığını kaybetmesi disiplin yaptırımını gerektiren bir durumken, 1136 sayılı Avukatlık Kanunu m.13'te bir hakim ve savcının eşi veya ikinci dereceye kadar akrabası olan avukatın o hakim veya savcının baktığı işlerde görev alamayacağı düzenlenmiştir. Kanun koyucu tarafından tarafsızlığı bu kadar önemsenen bir süjenin reddi mekanizmasının düzenlenmemesini eksiklik olarak kabul ediyoruz. CMK'da yer alan hakim için geçerli olan yasaklılık, ret ve çekinme sebeplerinin Cumhuriyet savcıları bakımından da geçerli olduğunun düzenleme altına alınması gerektiği kanaatindeyiz. Ancak söz konusu talepleri inceleme yetkisinin mahkemelerde olmaması gerekmektedir. Aksi durumda savcının mahkemeye karşı bağımsız olduğu ileri sürülemeyecektir. Tarafsızlığını kaybeden bir savcı hakkındaki ret, çekinme veya yasaklı olduğuna ilişkin taleplerin adliyelerde yer alacak HSK'ya bağlı hakim ve savcılar komisyonuna ait olması gerektiğini düşünmekte ve önermekteyiz. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız olması gereken etkili bir denetim mekanizmasının bu düzenleme ile kurulacağı kanısındayız[56].

SONUÇ

Cumhuriyet savcısının tarafsızlığı meselesine ilişkin çözülmesi gereken ilk problem savcının hukuki statüsüdür. Yukarıda ayrıntılarıyla açıkladığımız gibi bu konuda başlıca üç görüş olup bunlar; savcılığın idari bir makam olduğu görüşü, adli bir makam olduğu görüşü ve bünyesinde adli ve idari özellikleri bir arada barındıran karma nitelikte bir makam olduğuna yönelik görüşlerdir. Belirtmiş olduğumuz gibi biz savcılığın karma hukuki nitelikte bir makam olduğu görüşündeyiz. Bu karma niteliği adli ve idari nitelikler oluştururken adli görevlerinin ağırlıklı olduğunu kabul etmekteyiz. Kanun koyucu tarafından Cumhuriyet savcılarına adli ve idari görevler verilmiş olmakla birlikte savcıların adli görevlerinin ağırlıklı olduğu görüşündeyiz. Zira CMK m.160 gereğince Cumhuriyet savcılarının asıl görevi suça ilişkin bilgiyi öğrenir öğrenmez maddi gerçeğin araştırılmasıdır. Cumhuriyet savcılarının önödeme kurumunun uygulanması, Kabahatler Kanunu m.23 gereğince idari yaptırımlara karar vermek gibi idari görevleri de bulunmaktadır. Ancak adli görevlerinin yanında bu idari görevleri kuruma karma hukuki nitelik kazandırırken, Cumhuriyet savcısının adli görevlerinin ağırlıklı olduğu gerçeğini değiştirmemektedir.

[56] 1961 Anayasası döneminde hakimlerin özlük işleri Yüksek Hakimler Kurulu, savcıların ki ise Yüksek Savcılar Kurulu tarafından yerine getirilmekteydi. Tek bir kurul tarafından yerine getirilmektense iki ayrı meslek olan hâkimlik ve savcılık üzerine uzmanlaşmış ayrı kurullar tarafından yerine getirilmesinin daha isabetli olacağı kanaatindeyiz. Kurullarla ilgili ayrıntılı bilgi için bk. Ünver, "Yargı Bağımsızlığı Açısından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu", 173.

Cumhuriyet savcısının hukuki statüsünü tespit ettikten sonra çözülmesi gereken diğer mesele savcının taraf olup olmadığıdır. Söz konusu meselenin çözümü bizlere savcının tarafsız davranma yükümlülüğünün bulunup bulunmadığını ve tarafsızlık yükümlülüğünü ihlal eden savcı hakkında ret yoluna başvurulup başvurulamayacağı problemlerinde sonuca ulaştıracaktır. Cumhuriyet savcısının taraf olup olmadığına yönelik doktrinde birçok farklı fikir bulunmakla birlikte biz savcının taraf olmadığı görüşündeyiz. Zira gerek CMK hükümleri gereğince savcının maddi gerçeği araştırmakla, şüphelinin hem lehine hem de aleyhine delilleri toplamakla, şüphelinin haklarını korumakla yükümlü kılınması[57], gerek 2802 sayılı Hakimler ve Savcılar Kanunu m.46/3 ve m.68/1-b'de tarafsızlıklarını kaybeden Cumhuriyet savcıları hakkında uygulanacak disiplin yaptırımları düzenleme altına alınmıştır. Ayrıca yukarıda belirtmiş olduğumuz birçok ulusal ve uluslararası bildirgelerde de Cumhuriyet savcısının tarafsız ve objektif olduğu koşulsuz olarak kabul edilmiştir. Biz de görevi maddi gerçeğin ortaya çıkarılmasına yardım etmek olan, iddianamede mahkumiyetini talep ettiği sanığın yargılama sonunda beraatini talep edebilen, sanık lehine de kanun yoluna başvuru yapabilen Cumhuriyet savcısının tarafsız olduğunu kabul etmekteyiz. Cumhuriyet savcısının tüm bu faaliyetleri ile mer'i mevzuatımızdaki düzenlemeleri bağdaştırmak için ileri sürülen şahsı itibariyle taraf olmayıp makam itibariyle taraf olduğuna ilişkin görüşleri tümüyle reddetmekteyiz. Söz konusu görüş kaynağını CMK'da Cumhuriyet savcısının tarafsız olduğuna ve reddedilebilmesine ilişkin bir düzenleme olmamasından ve yine CMK m.35, m.277 ve m.297'de yer alan taraf ifadesinin Kanun koyucu tarafından Cumhuriyet savcısını da kapsar şekilde kullanılmasından almaktadır. Cumhuriyet savcısının reddine ilişkin CMK'da kanun koyucu tarafından bilinçli bir boşluk bırakıldığını, savcının tarafsızlığı ve reddi tartışmalarının doktrin ve yargı uygulaması ile olgunlaşmasının tercih edildiği kanısındayız. CMK'da çeşitli madde düzenlemelerinde yer alan "*taraf*" ifadesinin ise kanun koyucunun Cumhuriyet savcısını taraf olarak kabul etmesinden değil anlatımı kolaylaştırmak amacıyla tercih edildiğini kabul etmekteyiz. Bu sebeple biz görevi maddi gerçeği araştırmak olan Cumhuriyet savcısının taraf olmadığını, tarafsızlık ve objektiflikle yükümlü kılındığını kabul etmekteyiz.

Tarafsızlığını kaybeden Cumhuriyet savcısı hakkında başvurulabilecek bir yol CMK'da düzenlenmemiştir. Mevcut durumda akla gelebilecek tek yol başsavcıya başvuru yapılarak mevcut Cumhuriyet savcısının yerine bir başka savcının görevlendirilmesini talep etmektir. Ancak söz konusu yolun etkinlikten ve elverişlilikten son derece uzak olduğunu kabul etmekteyiz. Kanunda Cumhuriyet savcılarının reddi, çekinmesi ve yasaklılığına ilişkin bilinçli bir boşluk bırakıldığından CMK'daki hakimlere ilişkin düzenlemelerin veya mülga AsMKYUK'da yer alan askeri savcıların çekinmesine ilişkin düzenlemenin kıyas yoluyla Cum-

[57] Feridun Yenisey, *Hazırlık Soruşturması ve Polis* (İstanbul: Beta Yayıncılık: 1987), 95.

huriyet savcıları bakımından uygulanması mümkün değildir. Biz tarafsızlığını kaybeden Cumhuriyet savcısı hakkındaki ret, yasaklılık ve çekinme sebeplerine ilişkin incelemenin adliyelerde kurulacak bir HSK'ya bağlı hakim ve savcılar komisyonuna ait olması gerektiğini düşünmekte ve önermekteyiz. İncelemenin savcının görev yaptığı mahkeme tarafından yapılmasının savcının mahkemeye karşı bağımsızlığını ortadan kaldırabileceği gibi başsavcılık tarafından yapılması ise yeterince objektif olmayacaktır. Bu sebeple biz söz konusu yetkinin bir komisyona ait olması gerektiği düşüncesindeyiz.

KAYNAKÇA

Gökcen, Ahmet; Balcı, Murat; Alşahin, Mehmet Emin ve Çakır, Kerim. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2021.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Cezai Adalet Sisteminde Savcıların Rolü ile İlgili Üye Devletlere Sunduğu 19 Sayılı Tavsiye Kararı. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/c8dd1278-8757-4143-8ce4-67bb5c296320.pdf.

Avusturya Ceza Muhakemesi Kanunu. Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022. https://www.legislationline.org/download/id/8549/file/Austria_CPC_1975_am122019_de.pdf.

Öztürk, Bahri; Tezcan, Durmuş; Erdem, Mustafa Ruhan; Gezer, Özge Sırma; Saygılar Kırıt, Yasemin; Alan Akcan, Esra; Özaydın, Özdem; Erden Tütüncü, Efser; Altınok Villemin, Derya ve Tok, Mehmet Can. *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Apaydın, Cengiz. "Ceza Hukuku Sisteminde Savcı ve Kolluk Arasındaki İlişki". Nur, C. (Ed). *Ceza Muhakemesinde Güncel Konular*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015: 53-85.

Şahin, Cumhur ve Göktürk, Neslihan. *Ceza Muhakemesi Hukuku, Cilt -I*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Yurtcan, Erdener. *Ceza Yargılaması Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2007.

Turhan, Faruk. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım, 2006.

Yenisey, Feridun. *Hazırlık Soruşturması ve Polis*. İstanbul: Beta Yayıncılık: 1987.

Karakehya, Hakan ve Arabacı, Murat. "Cumhuriyet Savcısının Hukuki Statüsü, Muhakemedeki Taraf Pozisyonu ve İspat Yükünün Bulunması Üzerine". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 65, S. 4 (2016): 2059-2081.

Zafer, Hamide. "Türk Ceza Adalet Sisteminde Savcılığın Hukuki Statüsü". Nur, C. (Ed). *Ceza Muhakemesinde Güncel Konular*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015: 1-26.

Şık, Hüseyin. *Türk Adli Yargı Sisteminde Savcılık Kurumu*. Ankara: Adalet Yayınevi, 2018.

Şık, Hüseyin. "Müddei Umumiden Savcıya Evrilen Yolculuk". *Adalet Dergisi*, 62-63, S. 1-2 (2019): 509-530.

İspanya Anayasası. Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022. https://www.legislationline.org/download/id/6496/file/Spain_Constitution_1978_am2011_eng.pdf.

Kanbur, Mehmet Nihat. "Alman ve Türk Ceza Muhakemesi Hukukunda Cumhuriyet Savcısının Tarafsızlığı ve Reddi Sorunu". *Ceza Hukuku Dergisi*, 7, S. 19 (2012): 38-108.

Paksoy, Mustafa. "Cumhuriyet Savcısının Bağımsızlığı Meselesi". *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, S. 1 (2014): 45-66.

Saldırım, Mustafa. *Cumhuriyet Savcısının Hukuki Sorumluluğu- Prof. Dr. Bilge Öztan'a Armağan*. Ankara, Turhan Kitabevi, 2008: 3-50.

Centel, Nur ve Zafer, Hamide. *Ceza Muhakemesi Hukuku.* İstanbul: Beta Yayıncılık, 2019.

Centel, Nur. "Adil Yargılanma Hakkı ve Savcının Tarafsızlığının Güvencelenmesi". Nur, C. (Ed). *Ceza Muhakemesinde Güncel Konular*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2015: 87-113.

Centel, Nur. "Adil Yargılama İlkesi ve Türk Hukukundaki Bazı Sorunlar". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 16, S. 1-2 (2010): 3-14.

Olağanüstü Hallerde. Özellikle Pandemi Söz Konusu Olduğunda Savcıların Rolü Bildirgesi. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://rayp.adalet.gov.tr/resimler/552/dosya/ccpe-15-sayili-gorus04-01-202112-04.pdf.

Söğütlü Erişgin, Özlem. "Roma Hukukunda Yargıcın Reddi". *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 51, S. 1 (2002): 97-115.

Tosun, Öztekin. *Türk Suç Muhakemeleri Hukuku Dersleri, Cilt I*. İstanbul: Acar Matbaacılık Tesisleri, 1984.

Polonya Kamu Savcılığı Örgütü Kanunu. Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2022. https://www.legislationline.org/download/id/7416/file/Poland_act_public_prosecutors_office_2016_am2017_en.pdf.

Resmi Gazete. Erişim Tarihi: Ağustos 30, 2022. https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/09/20150919-19.pdf.

Savcıların Mesleki Sorumluluk Standartları ile Temel Görev ve Hakları Beyannamesi. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/21b130c7-0e0e-4843-9206-4ea30a65998b.pdf.

Savcılar İçin Etik ve Davranış Biçimlerine İlişkin Avrupa ilkeleri- Budapeşte İlkeleri. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/d28e036f-72e3-4db7-a602-b86c198eb73c.pdf.

Savcıların Rolüne Dair İlkeler. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://www.ombudsman.gov.tr/document/mevzuat/847b13--Savcilarin-Rolune-Dair-Ilkeler.pdf.

Keyman, Selahattin. *Ceza Muhakemesinde (Asıl Ceza Muhakemesinde) Savcılık*. Ankara: Sevinç Matbaası, 1970.

Kelep Pekmez, Tuba. "Ceza Muhakemesinde Objektif Bir Taraf Olarak Savcılık Makamı". *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 7, S. 2 (2021): 275-291.

Özbek, Veli Özer; Doğan, Koray ve Bacaksız, Pınar. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Rapor. Erişim Tarihi: Temmuz 29, 2022. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/e0a67151-fb8b-4c6c-a095-af118c918072.pdf.

Yargıtay Karar Arama. Erişim Tarihi: Temmuz 27, 2022. karararama.yargitay.gov.tr.

Yargı Sisteminin Bağımsızlığına İlişkin Avrupa Standartları Hakkında Rapor. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://www.hsk.gov.tr/Eklentiler/Dosyalar/e0a67151-fb8b-4c6c-a095-af118c918072.pdf.

Yargıtay Cumhuriyet Savcıları Etik Davranış İlkeleri. Erişim Tarihi: Ağustos 22, 2022. https://www.yargitay.gov.tr/documents/YargitayCumhuriyetSavcilariEtikDavranisIlkeleri.pdf.

Ünver, Yener ve Hakeri, Hakan. *Ceza Muhakemesi Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

Ünver, Yener. "Yargı Bağımsızlığı Açısından Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 53, S. 1-4 (1990): 153-196.